

Artikkelen er publisert i Tidsskriftet Norges Barnevern nr 2 2017. Den er kommet i stand etter et samarbeid mellom forskere på NTNU og ansatte på Gartnerhaugen.

Forfattere:

Veronika Paulsen, PhD-stipendiat, Institutt for sosialt arbeid, NTNU

Jørn Are Aune, Fagleder, Gartnerhaugen, Trondheim kommune

Jan Karle Melting, Teamkoordinator, Gartnerhaugen, Trondheim kommune

Otto Stormyr, Miljøterapeut, Gartnerhaugen, Trondheim kommune

Berit Berg, Professor, Institutt for sosialt arbeid, NTNU

"De som jobber her, er veldig greie. Tidligere når jeg har snakka med barnevernet (...), så har jeg aldri følt at dem virkelig har brydd seg. Det er bare, jeg er en på lista som dem skal prate med. En på lista og at de bare, når de har snakka med meg, stryker ut. Stryke ut – neste. Men her så føler jeg at det er annerledes. For at de er så personlige. De er menneskelige. De snakker ikke bare ut fra boka."

Sitatet over er hentet fra et intervju med en ungdom og illustrerer betydningen av relasjoner i møtet mellom ungdommer og ansatte i barnevernet. Både medvirkningsarbeid og relasjonsarbeid er prosesser som bygger på tillit mellom ungdommer og ansatte. Imidlertid har det de siste årene vært en tendens til en økende standardisering og teknologisering av barnevernets praksis, noe som kan bidra til større avstand mellom barneverntjenesten og barnet (Juul, 2010). Flere standardiserte og manualbaserte metoder har blitt kritisert for at de i for liten grad tar hensyn til barn og unges egne perspektiver (Sagatun, 2008; Martinsen, 2012; Hasle, 2013). Gjennom denne artikkelen ønsker vi derfor å vise eksempler på hvordan det kan jobbes med å skape gode relasjoner som kan legge grunnlag for medvirkning og samarbeid mellom ansatte og ungdommer. Målet er å belyse hvordan relasjonsarbeid kan være nyttig i arbeidet med ungdom i barnevernet og synliggjøre praksis gjennom å vise hvordan Gartnerhaugen jobber med dette i møtene med ungdommene. Artikkelen er et samarbeid mellom forskere ved NTNU Samfunnsforskning og ansatte ved Gartnerhaugen.

Gartnerhaugens teorigrunnlag og arbeidsmetoder

Gartnerhaugens målsetting er at ungdommene som de er i kontakt med, skal leve et godt ungdomsliv og på sikt bli aktive og likeverdige deltakere i samfunnet. Ved å bidra med støtte, omsorg og kunnskap i møte med ungdommene ønsker Gartnerhaugen å skape gode rammer for utvikling i ungdommenes liv. Dette gjøres gjennom å skreddersy et tilbud som er tilpasset hver enkelt ungdoms ønsker og behov. Gartnerhaugens teorigrunnlag og metodetilfang bygger på en sirkulær måte å forstå mennesker og menneskelige relasjoner på. En slik forståelse er forankret i et

sosiokulturelt perspektiv hvor utvikling skjer gjennom sosial interaksjon med andre (Ulvik, 2009). I dette perspektivet anses barn og unges samhandling med profesjonelle hjelpere som sosiokulturelle aktiviteter som bidrar til barns utvikling, og det anerkjennes at profesjonelle hjelpere kan bidra med utviklingsstøtte (Gulbrandsen, Seim, & Ulvik, 2012). Gjennom en slik forståelse tydeliggjøres det at individ og kontekst påvirker hverandre i en vekselvirkning. Gartnerhaugens ansatte er en del av denne konteksten, og deres relasjon til ungdommene er en sentral påvirkning i ungdommenes liv og deres utvikling.

Samtidig er Gartnerhaugen opptatt av at denne påvirkningen går begge veier, og at de som fagpersoner også påvirkes av ungdommene de møter og ungdommens liv. En del av filosofien er at man som fagperson lærer, preges og blir berørt av møtene med ungdommene og deres familier, uansett hvilke metoder man jobber etter. Derfor fokuserer Gartnerhaugen på at de ansatte skal være bevisst hva som skjer med den enkelte fagperson, hvilke følelser som kommer frem, og hvilken gjenklang i eget liv møtet med ungdommene gir. De indre prosessene hos de ansatte som fagpersoner preger alltid deres væremåte i møte med ungdommene, og kunnskap og bevissthet om dette kan være hjelpsomt i endringsarbeidet med ungdommene.

Med bakgrunn i dette velger vi i denne artikkelen å ha hovedfokus på relasjonsarbeid, da relasjonsarbeid og det å bruke tid på å etablere gode relasjoner er «fundamentet» i Gartnerhaugens arbeid og i møtene med ungdommene. Relasjonsarbeid som begrep er både noe veldig selvsagt og noe svært komplekst, og når innholdet skal beskrives, knyttes det ofte til begreper som tillit, anerkjennelse, bekreftelse, respekt, kjærlighet og omsorg (Berg, 2005; Paulsen, 2014; Thrana, 2015). Thrana (2015) viser til at det særlig er to ulike aspekter som kommer frem i studier der relasjoner mellom ansatte og ungdommer er et tema. Det første aspektet handler om hvordan ungdommene selv opplever relasjonen med ansatte i barnevernet, og hva de mener er viktige elementer i denne relasjonen. I disse studiene trekker ungdommene særlig frem betydningen av å bli hørt, sett, møtt med respekt og anerkjent (Thrana, 2014; Paulsen, 2016a; Paulsen 2016b), noe vi også skal se i intervjuene med ungdommer på Gartnerhaugen.

Det andre aspektet handler om utfordringer de profesjonelle opplever med å inngå i nære og tette relasjoner med ungdommer, der forholdet mellom nærhet, distanse og profesjonalitet er et tema (Sagatun, 2005). Dette er et av punktene som diskuteres mye blant ansatte på Gartnerhaugen: Hvem skal vi være for ungdommene? Hvilken relasjon skal vi ha? Og hvordan kan vi bruke oss selv aktivt og være gode relasjonsbyggere?

Det å jobbe med relasjoner er en prosess som bygger på gjensidighet. Det betyr at en relasjon mellom bruker og fagperson ikke oppstår av seg selv, men hviler på en

samhandlingsprosess som skaper tillit, trygghet og en opplevelse av troverdighet og tiknytning (Røkenes & Hanssen, 2002). Gartnerhaugen er opptatt av at det å skape en relasjon er en prosess som krever engasjement og gjensidighet, og fokuserer derfor på at den enkelte miljøterapeut/ansatte skal ha frihet til å bruke seg selv som redskap. På denne måten kan ansatte legge til rette for at dialogen med ungdommen skjer i en setting som er naturlig og hvor ungdommen føler seg vel. Derfor kan samtaler finne sted mens man lager middag hjemme hos ungdommen eller ved et vann i Bymarka mens man venter på at ørreten skal bite. Det å gi de ansatte mulighet til å bruke egne interesser og kunnskap utover det rent faglige i møtene med ungdommene gjør at relasjonen kan utvikles på en annen måte, og ungdommene har gitt tilbakemeldinger på at de setter pris på slike settinger.

For å skape en god relasjon må de ansatte være sensitive på hva ungdommene uttrykker, og det er viktig å ta ungdommenes ønsker og mål på alvor.

Gartnerhaugens utgangspunkt er at andre ikke kan bestemme hva som er bra for ungdommene, men at dette er noe de må få frihet til selv å bli bevisste på. Det som gir møtene med ungdommene retning, er at ansatte sammen med ungdommene klart definerer hva som er ungdommenes prosjekt. Hva vil de, hva drømmer de om, hva er det å ha det bra, hvordan tar de vare på seg selv, og hva er viktig for dem? De ansatte er altså opptatt av å få frem ungdommenes egne tanker og at det er de selv som skal definere målene for sine egne liv. Dette er tett koblet til medvirkning, som har vært påpekt å være en viktig faktor for å lykkes i å skape gode relasjoner (Gallagher, Smith, Hardy, & Wilkinson, 2012; Bijleveld, Dedding, & Bunders-Aelen, 2013; Paulsen, 2016a). Det å oppleve en medvirkningsprosess hvor man blir tatt på alvor, respektert og anerkjent, kan bidra til å bedre relasjonen. I tillegg kan gode relasjoner også bidra til større grad av medvirkning, da en god relasjon gjør at det blir lettere å stille spørsmål og ytre sine meninger (Bessell, 2011). Sånn sett kan medvirkning og en god relasjon være gjensidig forsterkende ved at medvirkning bidrar til en god relasjon og en god relasjon bidrar til medvirkning (Paulsen, 2016a).

Ungdommenes opplevelse av relasjonen til ansatte

Det er gjennomført kvalitative intervjuer med 22 av ungdommene som har eller har hatt kontakt med Gartnerhaugen. Intervjuene er gjennomført som en kombinasjon av individuelle intervjuer og gruppeintervjuer. Fokuset har vært på deres opplevelser av hjelp og oppfølging fra barnevernet, hvor medvirkning, relasjonsarbeid og oppfølging i overgangen til voksenlivet har kommet frem som relevante temaer. For denne artikkelen har intervjuene blitt analysert med spesielt blikk på beskrivelse av relasjoner og medvirkning.

Ungdommene beskriver at de generelt har en god relasjon til de ansatte på Gartnerhaugen. Dette gjelder spesielt til hovedkontakten og/eller miljøarbeideren

som er tette på ungdommen, men også til de andre ansatte. De gir uttrykk for at de føler at de ansatte bryr seg og at det virker som det er mer enn bare en jobb. I forlengelsen av dette understreker de at det er viktig å bli møtt med forståelse og å bli møttsom individer, ikke som saker. Når ungdommene skal beskrive kvalitetene hos ansatte som lykkes med å skape gode relasjoner, beskriver de ansatte som anerkjenner dem gjennom å lytte til dem, som tar avgjørelser uten å nedvurdere ungdommenes mening, som ikke bare antar at de vet hva som er barnas/ ungdommenes beste, og som støtter og veileder dem i beslutninger. Når ungdommene derimot snakker om dårlige relasjoner, beskriver de ofte at de blir behandlet som saker, ikke personer, og at de ikke blir lyttet til, som vi også ser av sitatet innledningsvis. Ansatte som oppleves som distanserte og kun er opptatt av læreboka, inngir ikke tillit hos ungdommene, noe som også er påpekt i andre studier av ungdom (Horwath, Kalyva, & Spyru, 2012; Paulsen, 2014). Tillit er en viktig komponent i relasjonsarbeidet, noe ungdommene ofte beskriver som at de «stoler på» den ansatte. Altså må relasjonen bygge på tillit og respekt og være en relasjon hvor barna/ungdommene opplever at det de sier, blir tatt på alvor og lyttet til.

Ungdommene er også opptatt av at det tar tid å bygge relasjoner, og mener at det kanskje tar enda lengre tid for dem siden de har opplevd så mange brudd i relasjonene tidligere og har problemer med å stole på folk. Ungdommene synes det er vanskelig å beskrive hvilken relasjon de har til de ansatte og bruker betegnelser som «venn», «hjelper», «min andre mor», «nesten som en far» osv., eller som en av ungdommene uttrykte det: «Jeg pleide å beskrive det som litt rare onkler og tanter. Det er litt som en familie, på en måte, men det er litt sånn rart.»

Ungdommene beskriver også at de har gode og utviklende samtaler med de ansatte, og de fremhever samtalen som noe av det viktigste i kontakten. Ungdommene opplever at samtalen er utviklende, og at de ansatte gjør mer enn å bare jatte med. De mener at de blir utfordret, og at samtalen gjør at de må tenke nytt eller annerledes. Ungdommene beskriver også tett oppfølging og kontinuitet i relasjonen som positive elementer. De understreker at det er viktig at de kan ta kontakt med de ansatte ved behov, og at det å vite at noen er tilgjengelig, skaper en trygghet. Videre beskriver de at det å få være med å påvirke og at deres meninger blir respektert og vektlagt, er viktig. Ungdommene understreker at det å få være med og bestemme har positive virkninger, blant annet ved at de blir mer engasjerte og føler mer ansvar for avtaler og mål som blir satt.

Praksisfortelling fra en ansatt

Som et eksempel på Gartnerhaugens praksis har en av de ansatte skrevet en praksisfortelling fra et møte med en ungdom. En praksisfortelling er ikke ment å være en beskrivelse av en objektiv virkelighet, men er hentet fra praksisfeltet og

fremstilles i en fortolket form (Fennefoss & Jansen, 2010). Målet med fortellingen er å gi leseren et innblikk i Gartnerhaugens arbeid og vise eksempler på hvordan ansatte kan jobbe med relasjoner, og hvordan den ansatte bruker seg selv og egne erfaringer inn i møtet med ungdommen.

Miljøterapeuten har gjennom praksisfortellingen beskrevet et konkret møte, men også hvordan han selv opplevde situasjonen, hvordan han reflekterte underveis i samtalen, og hvordan han bruker seg selv som verktøy i møte med ungdommen. Ungdommen i fortellingen er 17 år og har hatt oppfølging fra Flexiteamet på Gartnerhaugen i to år. Oppfølgingen har bestått av hyppige treff, samtaler, bistand til å møte det offentlige, dagtilbud, økonomi etc. Den siste tiden har fokuset for oppfølgingen endret seg ved at det er færre møtepunkter, mindre oppsøkende (han tar kontakt selv når han trenger det) og mer fokus på at han i større grad enn tidligere skal prøve å bruke nettverket han har rundt seg.

Seinvakt. Jeg er litt presset på arbeidsoppgaver, men får beskjed på overlapp om at en av ungdommene jeg er med å følge opp, hadde bursdag i går. Jeg visste det, men jeg hadde forventet at noen andre skulle ta ansvaret for å kontakte han og gjøre noe sammen med han denne dagen, men noe har skjedd, og han har ikke fått noe særlig oppmerksomhet av oss på bursdagen sin. Gaven vi har kjøpt til han, ligger fortsatt på kontoret. Han har fått en telefon fra oss, men senere på kvelden tatt kontakt igjen og etterlyst et treff. Kollegaen min opplevde han nedstemt på telefonen.

Jeg blir oppgitt og må omprioritere arbeidsoppgavene mine denne kvelden. Jeg blir oppgitt fordi dette er en ungdom med mange erfaringer på at voksne stort sett alltid svikter, og fordi det er så viktig at vi er tydelige og til å stole på i møte med denne ungdommen. Ungdommen bærer preg av voksne som ikke har vært til å stole på. Voksne som har hatt nok med seg selv. Han føler seg lett avvist. Det snakker vi en del om. Han er redd for ikke å være bra nok, og jeg opplever noen ganger at han er på jakt etter bekræftelse på at dette stemmer. Jeg tror faktisk verden blir et tryggere sted for han når han finner noe gjenklang i oppfattelsen av seg selv. Det kan han håndtere. Usikkerheten er verst. Er de glad i meg? Er jeg bra nok for denne verden? Hvordan skal jeg håndtere at noen bryr seg om meg?

Jeg gruer meg litt til samtalen, men ringer han fra bilen. Jeg tenker mye på hvordan jeg skal møte ham, men bestemmer meg for å møte ham med glede og energi først, og så beklage at det ble rot dagen før. Si at jeg syntes det er for dårlig av oss. «Hei!! Og gratulerer så mye med dagen i går!! Kan jeg komme innom deg med en gave? Og skal vi finne på noe?» Han sier ja. Men jeg er enig med kollegaen min; han høres nedstemt ut. Jeg tenker med en gang at han er skuffet over gårsdagen. Selvfølgelig er han det. I passasjerstetet ligger bursdagsgaven hans. Vi har kjøpt vekkeklokken «fra helvete» til han. Mannen i butikken sa at han hadde en sånn en selv. Og etter to

dager hadde han begynt å våkne før vekkerklokken ringte fordi han ikke orket å bli vekket på den måten. Det er en symbolsk gave. Ungdommen sliter med å stå opp om morgenen. Samtidig hater han å forsove seg. Det er så mye skam når han nok en gang ikke kommer seg på skolen. Nok skam til at han velger å la være å ta telefonen og ligger i sengen med ekstremt tankekjør resten av dagen. Selvbekreidende tanker. Tanker som tar ufattelig mye energi. Tanker som veier 100 tonn å bære alene. Hvorfor fikser jeg ikke dette? Når gir de meg opp? Jeg er en pingle! Er jeg det? Lurer på hva de tenker? De skjønner meg ikke! Jeg får det aldri til. Fortvilelse. Uansett, vekkerklokken er humor.

Samtidig er vekkerklokken også å se ham. Vi vil at du skal få det til! Vi skjønner at dette er vanskelig for deg, og vi møter ikke forsovelsene dine med noen pekefinger. Vi skjønner derimot at det her er ordentlig vanskelig for deg. Og at det svir som et helvete hver gang du ikke får det til. Vi snakker sammen om dette ofte. Når det gjør så vondt for deg å ikke stå opp, betyr ikke det at det er ganske viktig for deg? Betyr ikke det at du nettopp ikke er den slabbedasken du tror du er? Hva kan du gjøre for å få til det som er viktig for deg? For det er da man får det litt bedre, er det ikke? Når man lever livet i tråd med hva man selv opplever som viktig. Lever etter verdiene sine. Jeg tror det. Det har jeg ikke lært på skolen. Det er min egen livserfaring og forståelse som snakker. Jeg kommer ikke med velmenende råd om søvnhygiene. Han vet alt det. Men han får det fortsatt ikke til. Dobbel fortvilelse.

Jeg parkerer utenfor hos han. Han står der og venter på meg. Han åpner bildøren, og jeg gratulerer han masse med gårsdagen. Drar på med positivitet. Jeg har gaven i fanget, så han skal få satt seg ned. Han ser ut som om verden holder på å gå under. Jeg skjønner med en gang at dette ikke er tidspunktet for «vekkerklokken fra helvete». Jeg sier det høyt: «Vi venter litt med denne eller?» Legger gaven i baksetet. Ja, hvisker han. Jeg tar meg selv i å føle meg tung. På grensen til oppgitt. Det er akkurat her det er så fort gjort å si: «Ta deg sammen!», «Se på alt du har!». Fordi jeg ikke tåler mine egne følelser i møte med en som har det tungt. Jeg sier ikke det. Jeg gjør aldri det. Større avvisning skal du lete lenge etter. Jeg sier heller: «Nå har du det ikke noe særlig?». Han sier nei. Jeg merker at det er noe mer. Jeg tenker på hvordan jeg skal få gjennomført denne samtalen. På cafe er det for mange folk. På samtalerommet der vi har kontorer, blir det kunstig. Klinisk. Rett opp og ned, rett ovenfor hverandre. Alt for mye øyenkontakt. Jeg spør han: «Hva vil du gjøre?». Han svarer: «Kan vi ikke bare kjøre litt rundt?». Perfekt, tenker jeg! Det er kanskje den beste måten å ha samtaler på, etter min mening. I bilen. Jeg kan også bli litt anspent av å sitte rett opp og ned i et samtalerom. Det påvirker hvordan jeg møter de jeg snakker med.

Han begynner å prate og sier med lavt toneleie at han ikke skjønner meningen med livet. Han skjønner ikke hva det er vi stresser rundt for, når alt som skjer er at vi dør

til slutt uansett. Han ser ikke meningen med det i det hele tatt. Han syntes det er patetisk. Det er dystert og taust i bilen. Ordene hans synker inn. Atter en gang blir jeg konfrontert med mitt eget ubehag. Jeg får lyst til å få det bort. Jeg får lyst til å gi råd. Men jeg gjør det ikke. Fordi jeg tror på at det er sånn han ser verden nå. Og jeg tror det gjør veldig vondt å se verden igjennom de brillene. Han skal ikke ha det sånn alene. Jeg vet hvordan det er. Målet mitt blir at han skal forstå at jeg forstår. På den måten er han ikke alene. Jeg ønsker ikke å snakke om meg selv. Da tar jeg det fra han. Vi skal sitte i denne stemningen. Det skal jeg tåle. Jeg stiller heller spørsmål som viser at jeg forstår. Og jeg lar det være stille. Noen ganger er det stille i flere minutter.

Vi snakker om hvilke muligheter han har nå, hvor han kan få hjelp, og hvordan vi sammen skal finne ut av dette (...) Jeg spør han hva som har skjedd i forkant av alt dette. Legger til at jeg tror ikke man ender opp med å prøve å ta livet sitt uten at det er noen rimelig tungtveiende grunner til det. Han begynner å fortelle. Han har ikke kommet seg opp til skolen en eneste gang denne uken. Han har sovet til klokken 17–18 hver dag. Vært våken hele natten. Forrige helg hadde han vært på en tilstelning sammen de biologiske foreldrene sine. Et stykke bort fra byen. Han har alltid visst at de ruset seg, men denne helgen hadde han sett ting han aldri før hadde sett. Han hadde ufrivillig blitt vitne til at en av hans nærmeste hadde sovnet med en sprøyte i lysken. Det hadde gjort intenst vondt. Han hadde dratt derfra. Og historien fortsetter (...)

Stemningen er etter hvert mye lettere. Han spøker en del. Jeg forteller han om planene mine for morgendagen. Han takker meg for at jeg hørte på han. Jeg opplever at vi er så nære hverandre som vi aldri har vært før. Jeg tror det er nettopp det han trenger. Og det er derfor jeg jobber med dette. Jeg føler også nærheten. Mestringsen. Jeg føler meg viktig som får muligheten til å gjøre en ordentlig forskjell. Denne kvelden hadde han noen. Lite er fikset, men jeg håper han er en erfaring rikere på hvordan det går an å bli møtt, og at det går an å ikke føle seg så alene om ting som er så tunge å bære.

Nå er det på tide å åpne bursdagsgaven. Reaksjonen er som forventet. Latter! Og et oppriktig takk. Han gleder seg til å ta den i bruk. Målet hans er å komme seg opp de siste fem dagene før juleferien. Da kan han ha god samvittighet de to ukene han har fri. Det er viktig for han.

Praksisfortellingen illustrerer mye av det Gartnerhaugen er opptatt av i møte med ungdommene: å møte dem «der de er», å ha fokus på deres egne prosjekter og å skape gode relasjoner preget av gjensidig tillit. Vi ser også at den ansatte viser at han bryr seg, og at han prøver å forstå gjennom å ta ungdommens perspektiv. Han bruker seg selv og sine tidligere opplevelser for å vise at han forstår, samtidig som at

det er ungdommens opplevelser som er i fokus. Praksisfortellingen illustrerer flere av utfordringene den enkelte miljøterapeut opplever i møte med ungdom: det å være fleksibel, kreativ og tilpasningsdyktig og å tørre å gi av seg selv og vise frem noe av den man er.

Det å bruke praksisfortellinger kan være nyttig for flere formål: å vise frem eksempler på praksis, til egen refleksjon, for diskusjoner i ansattgruppa og som refleksjon sammen med ungdommen. I dette tilfellet har ungdommen fått lese teksten, og han og den ansatte som har skrevet den, har etterpå hatt en samtale om det.

Ungdommens første reaksjon var at han syntes teksten var fin. Han syntes spesielt det var interessant å lese hva som hadde foregått i den ansattes hode, både før og under treffet, og han var overrasket over at det lå så mange tanker bak det miljøterapeutene gjorde og sa. Han kjente igjen beskrivelsene av seg selv og samtalen og sa han følte seg sett og bekreftet når han leste det. Den ansatte beskriver at teksten førte til en veldig fin samtale mellom dem, og at de snakket om ting de aldri hadde snakket om tidligere.

For å møte ungdom «der de er» må vi endre språket vårt

Som et ledd i relasjonsarbeidet og for å bidra til at ungdommenes stemme kommer tydeligere frem, har Gartnerhaugen lagt om måten de skriver rapporter på. Tidligere ble rapporter skrevet i «standard» format, altså om ungdommen og med benevnelsene «ungdom» og «miljøarbeideren» eller «undertegnede», slik det vanligvis gjøres. Også Gulbrandsen et al. (2012) har påpekt at mange former for barnevernpraksis som anbefales fra sentralt hold, fortsatt preges av at barnet er en person det snakkes om. Rapportverktøyene som var brukt, var ment å gi en nøytral/objektiv og formell beskrivelse som oppfattes ryddig og korrekt. Ved å skrive på denne måten opplevde imidlertid ledelsen og de ansatte at det ble skapt en unaturlig distanse, og de erfarte at ungdommene syntes rapportene var uinteressante og ikke henvendte seg til dem. Dette førte til at ungdommene ikke engasjerte seg i det som sto i rapportene, noe som gjorde at rapporten ga lite rom for ungdommenes stemme og deres medvirkning.

Gartnerhaugens endrede rutiner for rapportskriving innebærer at rapportene skrives nå til ungdommene i «jeg» og «du»-form. Gartnerhaugen er opptatt av at rapportene skal skrives på en forståelig måte og i et språk ungdommene kjenner seg igjen i. Det skal likevel ikke være som et brev, men være en rapport som hovedsakelig beskriver målene det jobbes mot, og hva som har skjedd i ungdommens liv. Målet er at det å skrive til ungdommene gjør at de i større grad kjenner seg igjen i det som skrives, at de føler seg sett, og at de blir mer engasjert i rapportprosessen. Nedenfor er et utdrag fra en slik rapport, som handler om temaet identitet, men som også handler om relasjonen og samhandlingen mellom ungdommen og den ansatte:

«Hvem er du?», «Hvem er jeg?» og «Hva er vårt forhold?» er spørsmål som alltid er til stede i relasjonen mellom oss to, både når vi er sammen, og når vi sender SMS og snakker i telefon. Fordi denne rapport handler om vår første periode sammen, er den naturlig nok ekstra preget av at jeg og du fortsatt er i ferd med å bli kjent med hverandre.

Gjennom fortellinger fra skolehverdagen, fra familieliv, venner og forelskelser trer den større fortellingen om deg gradvis frem. Det blir tydeligere for meg, og kanskje også for deg gjennom å sette ord på det, hvilke verdier, holdninger og interesser du har (...) Også gjennom det å gå i butikker, lage mat, eller bare bla i bøker sammen, kommer det stadig ny informasjon fram om deg, og forhåpentligvis er det ikke bare jeg som blir bedre kjent med deg – kanskje blir du det selv også.

Jeg synes å legge merke til at du stadig blir tryggere på meg, blant annet gjennom at du oftere kommer med forslag og ideer til hva vi kan gjøre når vi treffes. Også gjennom valg av samtaletema synes jeg at jeg ser en trygg og stødig tenåring, samtidig som vi gjennom å snakke om ytre press knyttet til utseende og prestasjoner gjør det synlig at du, som jeg og alle andre, blir påvirket av hva andre mener og sier.

Utdraget viser tydelig hvordan miljøterapeuten bruker seg selv i teksten og også bruker sin egen forståelse og sine opplevelser av møtene som et verktøy for å gi ungdommen en tilbakemelding. Vi ser også at miljøterapeuten inviterer ungdommen med på en dialog, hvor utgangspunktet er at ungdommen selv vet sitt eget beste. De ulike temaene som er viktige i ungdommens liv, blir også viktige for den ansatte og noe de kan utforske sammen. Dette ser vi også i det neste eksemplet, som er hentet fra en rapport som omhandler målsettingen «delta i sosiale aktiviteter»:

Vi har gått turer med hundene, vært på kino, spist på cafe, vært på shopping og laget litt mat hjemme hos deg. Du har hatt en del kontakt med familien din, både pappa, mamma, søsken og tantebarn. Du har også venner du har jevnlig kontakt med.

Det er stort sett jeg som tar kontakt for å avtale treff, men du har som regel et ønske for hva vi skal fylle treffene med. «Jeg trenger hjelp til sånne NAV-ting, søknader og sånn», sa du forrige gang vi møttes. Du sier selv at du trenger støtte i forhold til NAV og ting som innebærer «papirarbeid». Dette tror jeg handler om at du er litt usikker på om du mestrer det alene. Jeg tror du trenger å oppleve at en tur alene på NAV ikke er så farlig, og at du med litt øvelse kan slappe av mer i forhold til dette. Jeg lurer på om du skal få mer ansvar for å ta kontakt selv i forhold til treff, slik at det er du som viser behovet. Jeg vil gjerne vite hva du tenker om dette selv.

Også her ser vi at den ansatte bruker seg selv aktivt i tilbakemeldingene til ungdommen. Samtidig stiller miljøterapeuten spørsmål som utfordrer og oppfordrer ungdommen til å kjenne etter om tiden er moden for å gå et skritt videre mot større selvstendighet. Behovet for slik støtte har også fremkommet i intervjuene med ungdommene på Gartnerhaugen, hvor de påpeker at det er viktig å ha samtaler som ikke bare er støttende, men som også får dem til å reflektere og tenke annerledes. Altså kan rapporten være et verktøy ikke bare for rapportering, men også en kommunikasjon til ungdommen og en rapport som kan engasjere og bidra til nye tanker. Gjennom å kommunisere til ungdommen opplever de ansatte at det er lettere å snakke med ungdommene om rapporten, både i forkant og underveis, spesielt fordi de i større grad enn tidligere lykkes med å engasjere ungdommene i arbeidet. Neste eksempel viser utdrag fra en rapport hvor målet er «å være så selvstendig som mulig, lære mest mulig».

Dette målet handler om at du snart skal flytte for deg selv, og at du fyller 18 år i år. Det er viktig å vise at jeg klarer meg selv, sa du da vi var på en kjøretur sammen. Vi har jobbet mot målet både ved å reflektere sammen omkring det å være i en oppbruddsfase – hva det vil si å være selvstendig, hva som kreves av en voksen, og hvilket ansvar som følger med den økte friheten – og gjennom rent praktiske aktiviteter. Dette har bestått i å gå på visning, demontere møbler i tidligere fosterhjem, søke om nytt oppholdskort samt handle inn og lage middag sammen.

Mine tanker om dette målet

I samtalene våre har vi ofte vært inne på det med frihet og hvordan du endelig føler større frihet der du bor nå. Jeg tenker at frihet henger sammen med selvstendighet, og at dette er viktige følelser for deg – det er viktig for deg å kjenne at du selv er med på å bestemme over eget liv (...) Samtidig synes jeg ofte du spør om råd og hjelp hvis du trenger det, og du har god oversikt over hva du trenger å gjøre. Du har også formulert dette i handlingsplanen, at det å gjøre ting sammen med meg før du prøver på egen hånd, kan være mitt bidrag til å hjelpe deg med å nå målet om å bli mer selvstendig.

Dine tanker om rapporten/perioden

Jeg har fortalt deg om denne rapporten og sendte deg utkastet på e-post. Vi snakket sammen på telefon i forkant, og sendte SMS i etterkant, og jeg spurte om du hadde noen kommentarer du ville jeg skulle ta med i rapporten. På SMS tilbake til meg skrev du «Æ synes det har vært veldig hyggelig og æ har lært veldig my. Det har vært perfekt te no?»

I dette eksemplet har ungdommen selv vært med å snakke om rapporten både i forkant og underveis og har i tillegg gitt en kort tilbakemelding på hva han synes om rapporten, før den ble sendt til saksbehandler. På denne måten blir også

ungdommene mer deltakende i rapportprosessen. Rapporten er et viktig dokument, da den brukes som en del av vurderingsgrunnlaget når det gjøres vurderinger og fattes vedtak om hvilken oppfølging og hvilke tiltak ungdommen skal ha videre. Derfor er det viktig at ungdommene deltar i rapportarbeidet, slik at deres tanker, ønsker og behov kommer til uttrykk og kan forme oppfølgingen fra barnevernet. Barnevernet har vært kritisert for at deres arbeidsmetoder i liten grad gir barn og unge mulighet til å formidle sine synspunkter ut fra sitt eget perspektiv (Jensen, 2014). Noe av dette kan knyttes til språk, og Fossetøl (2004) beskriver at barnevernsarbeidere språklig sett befinner seg i splittelse mellom vitenskapsbasert fagspråk og forsøket på «å snakke så folk forstår». «Stammespråket» i barnevernet kan dermed gjøre at det skapes distanse mellom ansatte og ungdommer, men den nye måten å skrive rapporter på kan potensielt bidra til å redusere distansen. Denne måten å skrive rapporter på kan gjøre det lettere for ungdommene å være aktivt deltakende og fremme egne perspektiver, da de både forstår innholdet og opplever at rapporten snakker til dem, og ikke bare om dem.

Avsluttende betraktninger

Målet med denne artikkelen har vært å vise hvordan Gartnerhaugen barneverntiltak jobber med relasjonsarbeid som plattform i møte med ungdom i barnevernet, og hvordan dette kan være en nyttig tilnærming. Gjennom artikkelen synliggjøres tre elementer som er spesielt viktige i relasjonsarbeid i møte mellom ungdom og ansatte: 1) Å møte ungdommene «der de er», 2) Gi ungdommene mulighet for medvirkning i eget liv og beslutninger om eget liv, og 3) Gjensidighet i relasjonen. Gjennom å legge til rette for en god relasjon kan gi ungdommene oppleve støtte, mestring og anerkjennelse, og de kan gis mulighet til å ta større ansvar og kontroll i eget liv (Paulsen, 2016a). Vi har vist at medvirkningsarbeid og relasjonsarbeid er prosesser som bygger på tillit mellom ungdommer og ansatte, og dette er et arbeid som krever at det brukes tid, og at oppfølging og tiltak skreddersys og tilpasses ut fra den enkelte ungdoms behov. Dette gjør at det er grunn til å reflektere over hvorvidt manualbaserte metoder i tilstrekkelig grad ivaretar barn og unges medvirkning, og om det legges godt nok til rette for å skape gode relasjoner i tiltak rundt ungdom i barnevernet.

Referanser

Berg, B. (2005). En stein i elva. Evaluering av et kvalifiseringsprosjekt for ungdom med

Minoritetsbakgrunn. SINTEF: Trondheim.

Bessell, S. (2011). Participation in decision-making in out-of-home care in Australia: What do young people say? *Children and Youth Services Review*, 33(4), 496–501.

- Bijleveld, G. G., Dedding, C. W., & Bunders-Aelen, J. F. (2013). Children's and young people's participation within child welfare and child protection services: a state-of-the-art review. *Child & family social work*, 20(2), 129–138.
- Fennefoss, A.T., & Jansen, K. (2010). *Praksisfortelling- på vei til innsikt og forståelse*. Bergen. Fagbokforlaget.
- Fossestøl, B. (2004). Faglig artikulering av praktisk handling i sosialt arbeid. I Gamst, B., Halskov, T. & Lentz, B. (red.), *På sporet af kundskabens veje i socialt arbejde*. København: Socialpolitisk forlag.
- Gallagher, M., Smith, M., Hardy, M., & Wilkinson, H. (2012). Children and families' involvement in social work decision making. *Children & Society*, 26(1), 74–85.
- Gulbrandsen, L. M., Seim, S., & Ulvik, O. S. (2012). Barns rett til deltakelse i barnevernet: Samspill og meningsarbeid. *Sosiologi i dag*, 42(3–4).
- Hasle, B. (2013). Ungdoms deltakelse i lys av makt og anerkjennelse. *Barn* (3), 69–82.
- Norsk senter for barneforskning, Trondheim.
- Horwath, J., Kalyva, E., & Spyru, S. (2012). "I want my experiences to make a difference" promoting participation in policy-making and service development by young people who have experienced violence. *Children and Youth Services Review*, 34(1), 155–162.
- Jensen, B. S. (2014). *Inndragelse af udsatte børn og unge i socialt arbejde-reel inddragelse eller symbolsk retorik?* (PhD), Aalborg Universitet.
- Juul, R. (2010). *Barnevernets undersøkelser av bekymringsmeldinger: Diskursive praksisformer og barneperspektiver i den kommunale barneverntjeneste, og konsekvenser i forhold til barna.* (PhD), NTNU, Trondheim.
- Martinsen, J. T. (2012). *Et kritisk blikk på evidensbaseringen i det statlige barnevernet: Hva virker og hvorfor?* *Norges Barnevern*, 1–2/2012, 58–69.
- Paulsen, V. (2014). *Ungdom i risiko. Relasjonsarbeid og medvirkning i barnevernet.* NTNU Samfunnsforskning, Trondheim.
- Paulsen, V. (2016a). *Ungdommers erfaringer med medvirkning i barnevernet.* *Fontene Forskning* (1/2016), 4–15.
- Paulsen, V. (2016b). *Ungdom på vei ut av barnevernet: Brå overgang til voksenlivet.* *Norges Barnevern*, 01(93), 36–51.
- Røkenes, O. H., & Hanssen, P.-H. (2002). *Bære eller bryte: kommunikasjon og relasjon i arbeid med mennesker.* Bergen: Fagbokforlaget.
- Sagatun, S. (2005). *Vanlig og uvanlig: miljøarbeid hjemme med 14–18-åring.* (PhD). NTNU, Trondheim.
- Sagatun, S. (2008). *Kunnskapsforståelser i hjemmebaserte barneverntiltak.* *Nordisk sosialt arbeid*, (28), 1.
- Thrana, H. M. (2014). *Kjærlighet- en anerkjennelsesrelasjon i arbeid med utsatt ungdom.* *Fontene Forskning*, 01/14, 4–17.

Thrana, H. M. (2015). Kjærlighet og sosialt arbeid: en studie av kjærlighetens betydning i barnevernets praksis.(PhD) Lillehammer University College.

Trondheim kommune (2016). Gartnerhaugen. Årsrapport 2015.

Trondheim kommune (2015). Gartnerhaugen. Årsrapport 2014.

Ulvik, O.S. (2009). Barns rett til deltakelse – teoretiske og praktiske utfordringer i profesjonelle hjelpers samarbeid med barn. Tidsskrift for norsk psykologforening, 46, 1148–1154.